

leírási kísérleteiben mindenképpen a komplexitás növekedését implikálja, mégpedig úgy, hogy kiindulási pontját az eltérő tudományterületek érintkezési terében jelöli ki. A kötet tanulságai alapján elmondható, hogy a különböző diszciplínák eredményeit tradicionálisan hatékony módon integráló irodalomtudomány számára a biológia, a pszichológia – de ide sorolható még például a fizika is – vagy a vele mindig is szoros kapcsolatot ápoló filozófia felé való tájékozódás, akár jelen kötettel, akár más szakmukákkal veszi kezdetét, rendkívül termékenyen árnyalhatja az olvasás és írás kérdéseire való közeledést.

(*ELTE Eötvös, Budapest, 2014.*)

IN MEMORIAM

Csűrös Miklós halálára

Az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetében két műhely oktatói is közvetlen tanszéki munkatársként emlékezhetnek Csűrös (Merhán) Miklósról (1944–2015), aki előbb a 19. századi, később pedig a modern magyar irodalom oktatásában vállalt fontos szerepeket. Egyetemi pályafutásának ilyen alakulása jól mutatja kivételes műveltségét, széles körű szaktudását, mely a romantikus szerzőktől a kortársakig terjedő kutatásainak történeti elmélyültségében, alaposságában és színvonalában is kifejeződött. Arany János vagy Mikszáth Kálmán munkásságának éppúgy a legjobb ismerői közé tartozott, mint Kodolányi Jánoséna vagy Kálnoky Lászlóéna. Sokoldalúsága feltűnő ízlésbeli tágassággal, rokonszenves kritikai elfogulatlansággal társult. E téren mintha a Nyugat szerkesztőinek ismert felfogását folytatta volna: kizárólag a különféle alkotások esztétikai értékeit kereste, s nem befolyásolta sem irányzati hovatarozás, sem csoportküzdelem. Imponáló tárgyilagossággal és értő figyelemmel tudott foglalkozni poétikailag igen eltérően alakított szövegekkel, például – csak a *Színképelemzés* (1984) című kötetének témáinál maradva – Takáts Gyula, Vas István, Weöres Sándor, Csorba Győző, Csoóri Sándor, Kalász Márton, Fodor András, Bertók László, Tandori Dezső, Petri György lírájával. Másutt a tanulmányíró Szabó Dezsőről éppoly szakszerűen nyilatkozott, mint Bibó Istvánról vagy Fülep Lajosról. Talán ezzel az empatikus tudósi attitűddel függhet össze, hogy Csűrös Miklós sokak által nagyra becsült munkássága nem tartozott a módszertani radikalizmusával feltűnő, hangos vitákat kiváltó jelenségek közé. Filológiai precizitása, körültekintő és fegyelmezett visszafogott hozzáállása egyaránt számot vetett a költői és az irodalomtudományi újdonságokkal, de a változásokra óvatosan, kritikus megfontolásokkal reagált. Kitűnően sakkozott – s a tudományban is szeretett több lépést előre kiszámítani. Minőségérzéke csak a biztos talapzaton állónak tartott teljesítményeket fogadta el, de mindig nyitott volt a szokatlan eljárások, a váratlan elgondolások, az ösztönző érdekességek felé. A műalkotás lényegét, kulturális fontosságát elsősorban a szerzőjéhez köthető világvéde és élettapasztalat kifejeződésében kívánta megragadni, ugyanakkor hallatlan érzékenységgel írta le a formális legapróbb részleteit, árnyalatait, finomságait. Ezzel pedig a hagyományos értekezés nyelvezetéhez kötődő fogalomhasználata a legkorszerűbb szövegelméletek és interpretációs iskolák észjárása felé is beindíthatta az olvasó fantáziáját. Azon interpretátorok egyike volt, akiről kollégái megjegyezték, igényes értekezései alkalom adtán megemelik

a témát, mondván, bár olyan jó lenne a tárgyalt kortársi szöveg, mint amilyen jó az értelmezése. Támogatta, segítette akár a legfiatalabb nemzedékek merész törekvéseit, miközben kellő tapintattal és meggyőző érveléssel bírálta a gyengébb megoldásokat – például a Jelenlét című egyetemi kiadványnak, a bölcsészkar ifjából szerveződő körnek az alkotásait illetően, a nyolcvanas években. Rendszeresen mutatott be kezdő szerzőket a legkülönbözőbb fórumokon. Önzetlenül fordított nem kevés időt olyan feladatok elvégzésére, melyek eredményei alig látszanak, olykor mintha nyomtalanul eltűnnének, de valójában folytatódnak és érvényesülnek az irodalmi élet mélyáramában, az írói pályák kívülről tetten érhetetlen ösztönzéseiben. Lap- és antológiászerkesztőként is sokat köszönhet neki mind a kortárs irodalom, mind a 20. századi filológia. Válogatást közölt például az Újhold körének költészetéből, emlékkönyvet adott ki Pap Károlyról. Az elismerések sem maradtak el, noha a gazdag szakmai életútra visszatekintés még több méltánylást és kitüntetést is igazságosnak tarthat a Déry Tibor-jutalom (1989), a Greve-díj (1994), az Év Könyve Jutalom (1995) és a József Attila-díj (1999) mellett.

Az előbb-utóbb szinte kikerülhetetlen betegségek sem fosztották meg derűjétől, játékos humorától, jóságos természetétől, baráti közvetlenségétől. Kedélyesen, de illúziótlanul tekintett a világra, saját sorsára. Még fiatalon, a nyolcvanas évek közepén készülő és akkortájt megjelenő Kálnoky-monográfiájára utalva közölte egy beszélgetés alkalmával, hogy annak címe körülbelül összefoglalja a véleményét magáról az emberi életről: „pokoljárás és bohóctréfa”. Esetében ez a két szó nem az abszurd világlátás mindent átható keserűségét vagy kihívó értelemtagadását jelentette, hanem sztoikus emelkedettséget, a határokkal szembenező elegancia kifejeződését, mely úgy veszi tudomásul evilági „vendéglétét”, hogy tudja, a „vendéglátó” feladata és felelőssége is sok esetben reá hárul. A tehetséggel társuló kötelességtudat mindvégig személyisége jellemzője maradt – az iskolai tanulmányi versenyeken díjnyertes és az egyetemen is eminens „tanuló” éveitől kezdve a később vállalt nehéz, de tán egyedül rá váró szakmai feladatok elvégzéséig.

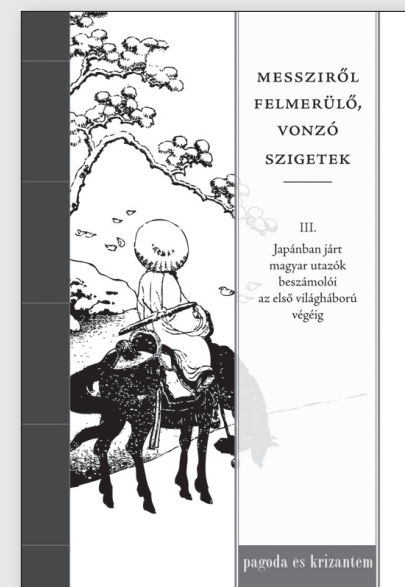
Hetvenegyedik életévében távozott közülünk, váratlanul. A barátok, ismerősök számára a gyors búcsúzás mindig különösképp fájdalmas: az elmaradt és immár pótolhatatlan találkozások hiányérzetét hagyja maga után. De a hiányérzetet – paradox módon – éppen az emlékezés csökkentheti ezúttal, a Csűrös Miklósról jellemző félmosoly felidézése, tekintetének kissé révedező, egyszerre távolságtartó és megértő elfogadó-elnéző pillantásával. Úgy hiszem, ez a kép él – idéződik fel – bennünk akkor, ha Hozzá méltón szeretnénk megőrizni magunkban alakját, tudósi teljesítményének tiszteletét, a kiváló kolléga példáját.

Eisemann György

Messziről felmerülő, vonzó szigetek III.

Japánban járt magyar utazók beszámolóí az első világháború végéig

2015, 496 oldal, 4100 Ft

Mintha az első két kötet illusztráló példatára lenne, úgy zárja a Japánról itt olvasható, helyszíni élményeken alapuló beszámolóí sora az 1750–1920 közötti, magyar nyelvű, de külföldi forrásokra épülő írássorozatát. Az általánosan ismert nevek mellett az elmúlt másfél évszázadban feledésre ítélt szerzők emlékét is feltámasztó gyűjtemény a két nép találkozását a magyar fél szemszögéből tárgyalja. Aszimmetrikus kapcsolatuk egyik érdekességét az adja, hogy a magyarságban már ezt megelőzően kialakult bizonyos érdeklődés, vonzalom és romantikus szimpátia a japán civilizáció iránt. Ugyanakkor minden történelmi, társadalmi, művelődési, vallási különbség ellenére felfedezhető egy mindkét népre jellemző vonás: ahogyan a japán történelemben kezdetől jelen van a nyitás-elzárkózás dinamikája, úgy kíséri a hazai politikai, értelmiségi világot a keleti és nyugati szimpátiák megmegújuló váltógazdasága, nyilván nem függetlenül a mindenkori Magyarország határoló világtól, ám századok óta halogatva a teljes elkötelezettség döntésének felelősségét.

A kötet megrendelhető vagy kedvezményesen megvásárolható a kiadó szerkesztőségében: Ráció Kiadó • 1072 Budapest, Akácfa utca 20.
tel.: (1) 321-8023 • fax: (1) 321-4757 • e-mail: racio@racio.hu • www.racio.hu